

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра мовознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри мовознавства

проф. Гайдаєнко І.В.

«28» серпня 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.3.13. «ТЕОРІЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ»

Спеціальність 035.01 Філологія (українська мова та література)

факультет української філології та журналістики

Робоча програма з дисципліни «Теорія мови і літератури» для студентів спеціальності 035.01
Філологія (українська мова та література)

Розробники: Гайдаєнко І.В., кандидат філологічних наук, професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри мовознавства

Протокол від «28» серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри мовознавства

(проф. Гайдаєнко І.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2,5	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Нормативна	
Модулів – 1	спеціальність 035.01 Філологія (українська мова та література)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		5-й	5-й
		семестр	
		10-й	10-й
Загальна кількість годин – 75		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: бакалавр	24год.	10год
		Практичні, семінарські	
		14 год.	8
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
37 год.	57 год.		
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 40%\60%

для заочної форми навчання – 31%\69%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Теорія мови та літератури»:

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія мови та літератури» є: розширити, поглибити й узагальнити теоретичний і професійний рівень лінгвістичної компетенції студентів-філологів, сформувати компетентності діалектичного підходу до вивчення наукових лінгвістичних явищ та здійснення комплексного лінгвістичного аналізу.

Завдання навчальної дисципліни «Теорія мови та літератури»:

- формувати компетенції аналізу, узагальнення та практичного застосування основних теоретичних положень мовознавчої науки (визначення основних термінів (знак, структура знака, мислення, свідомість, мова\мовлення, структура\система мови, мовні рівні, синхронія\діахронія тощо); історичних етапів розвитку різних напрямів науки про мову, представників та їхні праці;
- поглибити загальнолінгвістичну компетентність словесника, тобто поглибити компетенцію аналізу та узагальнення проблем, що не могли бути висвітлені в попередніх курсах, узагальнення філософських основ сучасного, здобутків вітчизняного, європейського і світового мовознавства;
- формувати компетенції аналізу та розуміння сучасних поглядів на проблеми мовознавства, спираючись на історію розвитку вітчизняного, європейського і світового мовознавства;
- сформувати компетенції майбутнього філолога у оволодінні методами наукового дослідження мови, в аналізі й застосовуванні основних положень лінгвістичних теорій у практичній діяльності).

Набуті компетенції студента:

Перелік знань: студент повинен знати теоретичні положення мовознавчої науки; основні терміни (знак, структура знака, мислення, свідомість, мова\мовлення, структура\система мови, мовні рівні, синхронія\діахронія тощо), історичні етапи розвитку різних напрямів науки про мову, представників та їхні праці.

Перелік умінь та навичок: студент повинен уміти аналізувати та узагальнювати проблеми, що не могли бути висвітлені в попередніх курсах, узагальнювати філософські основи сучасного, здобутків вітчизняного, європейського і світового мовознавства; розуміти сучасні погляди на проблеми мовознавства, спираючись на історію розвитку вітчизняного, європейського і світового мовознавства; володіти навичками впроваджувати методи наукового дослідження мови, мати навички аналізу й застосування основних положень лінгвістичних теорій у практичній діяльності.

2. Програма навчальної дисципліни

Курс “Теорія мови та літератури”, його мета, предмет, об’єкт, завдання і місце в системі навчальних лінгвістичних дисциплін. Загальне і часткове мовознавство; теоретичне і практичне мовознавство. Мова як норма, система і мовленнєва діяльність.

Мова і суспільство. Суспільна природа мови і мовної діяльності. Роль мови у формуванні суспільної (національної) свідомості. Мова як суспільно-історична норма, територіальна і соціальна диференціація норм. Мова, нація. Національні культури. Літературна мова та її стилі. Норми літературної мови / мовлення. Соціальні спільності людей і соціальні типи норм. Етнолінгвістика. Соціолінгвістика.

Мовознавство і семіотика. Проблема знака. Мовні і немовні знаки. Типи знаків і специфіка мовної системи, самобутність і суспільна функція знака. Слово як основний мовний знак. Мова як особлива знакова система. Семіотика – наука про систему мовних знаків.

Мова, мислення і свідомість, передумови виникнення людської мови. Мова й етногенез. Мова і свідомість. Мова і мислення. Металінгвістика як наука про взаємовідношення мови і мислення. Психолінгвістика. Рівні мовної здібності. Функціональна роль значення слова в породженні мовлення.

Семантика. Значення як понятійно-номінативна категорія. Типи мовних значень. Лексичні і граматичні значення. Семантична структура та її конструкти. Лексичне значення: поняття, смисл, зміст. Відношення мислення до граматичних значень мови. Теорія мовної відносності.

Структура мовної системи. Мовна система і мовна структура, як об’єкт науки про мову. Найсуттєвіші ознаки мовної системи. Подвійне членування мови. Структурні рівні мови: фонематичний рівень, семантичний рівень (морфеміко-морфологічний і лексико-семантичний) та синтаксичний рівні. Проблема частин мови. Проміжні рівні мовної системи. Парадигматичні й синтаксичні відношення. Ієрархія мовної будови та міжрівневі зв’язки.

Мова як конкретно-історична категорія. Історичний розвиток мови. Статика і динаміка в мові. Функціонування і розвиток мови. Чинники розвитку мови. Взаємодія мов та мовні контакти. Диференціація та інтеграція – основні процеси розвитку мови. Синхронія та діахронія. Закони розвитку мови.

Сучасне мовознавство як результат тривалого розвитку науки про мову. Історія мовознавства як поглиблення і розширення лінгвістичної теорії, вдосконалення прийомів і методики лінгвістичного аналізу. Основні етапи історії мовознавства.

Питання мовознавства у філології класичної старожитності. Мовознавство в стародавній Індії. Старогрецьке мовознавство китайське і арабське мовознавство.

Мовознавство середньовіччя і XVII – XVIII століть.

Виникнення порівняльно-історичного мовознавства і становлення порівняльно-історичного методу мовознавства.

Розвиток компаративістики в другій половині XIX століття. Філософія В.Гумбольдта.

Логіко-граматична школа середини XIX століття (К.Беккер, Ф.Буслаєв). Психологічні школи в мовознавстві XIX ст. (Г.Штейнталь, М.Лацарус, В.Вундт та ін.).

Психологічний напрям у вітчизняному мовознавстві: Харківська лінгвістична школа, загальнолінгвістична концепція О.Потебні та її філософські основи, вчення про мову і мислення, слово, його внутрішню форму і значення, систему мови і мовлення, граматичні категорії, речення.

Молодограматизм як провідна школа історико-порівняльного психологічного мовознавства.

Мовознавство кінця XIX початку XX ст. Неограматичний напрям. Казанська лінгвістична школа. Женевська і Празька школи.

Мовознавство XX та XXI ст. Основні напрями мовознавства початку XX ст.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					у с ь о г о	у тому числі				
		л	п	л	ін д	с.р.		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МОВОЗНАВСТВА												
спеціальність		укр \ у	укр \ а			укр \ а	ук р	ук р	укр			ук р
Вступ. Загальне мовознавство та історія лінгвістичних учень	6	2				4	6					6
Мова і суспільство	4					4	6					6
Мовознавство і семіотика	4	2	2				4	2	2			
Мова, мислення, свідомість	4	2	2				4	2	2			
Мовні значення. Семантика	4	2	2				4	2	2			
Структура мовної системи	4	2	2				4	2	2			
Мова як конкретно-історична категорія	4	2	2				6					6
Методи дослідження й опису мови	6		2			4	6					6
Зародження порівняльно-історичного мовознавства	6	2				4	8	2				6
Філософія мови В.фон Гумбольдта	6	2				4	6					6
Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX – початку XX ст.	6	2				4	6					6
Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра	8	2	2			4	5					5
Структуральні лінгвістичні школи	7	2				5	4					4
Мовознавство на сучасному етапі	6	2				4	6					6
Усього годин	75	24	14			37	75	10	8			57

5. **Змістові модулі навчального курсу**
Змістовий модуль. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МОВОЗНАВСТВА
Лекційний змістовий модуль
Тема: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МОВОЗНАВСТВА

1. Вступ
2. Мовознавство і семіотика
3. Мова, мислення, свідомість
4. Мовні значення. Семантика
5. Структура мовної системи
6. Мова як конкретно-історична категорія
7. Зародження порівняльно-історичного мовознавства
8. Філософія мови В. фон Гумбольдта
9. Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX – початку XX ст.
10. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра
11. Структуральні лінгвістичні школи
12. Мовознавство на сучасному етапі

Семінарський модуль:
Тема: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МОВОЗНАВСТВА

1. Мовознавство і семіотика
2. Мова, мислення, свідомість
3. Мовні значення. Семантика
4. Структура мовної системи
5. Мова як конкретно-історична категорія
6. Методи дослідження й опису мови
7. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра

Модуль самостійної роботи:

1. Вступ
2. Мова і суспільство
3. Методи дослідження й опису мови
4. Зародження порівняльно-історичного мовознавства
5. Філософія мови В. фон Гумбольдта
6. Пошуки нового підходу до вивчення мови наприкінці XIX – початку XX ст.
7. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра
8. Структуральні лінгвістичні школи
9. Мовознавство на сучасному етапі

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (РЕФЕРАТ із презентацією)

Підсумкова тека:**6.Методи навчання**

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця-філолога з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу (упровадження комп'ютерної підтримки – схеми, презентації до лекцій, таблиці, зразки аналізу, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань; співбесіда, бесіда).

7.Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються методи усного й письмового (тестового) контролю, які сприятимуть підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та тестовому формам контролю.

8.Критерії оцінювання знань студентів

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів вивчення дисципліни у формі іспиту. Студент допускається до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом. Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у формі тестів. Проведення іспиту передбачає оцінку знань студентів за п'ятибальною та стобальною системами оцінювання знань студентів:

Дисципліна: **Теорія мови і літератури**

Форма контролю: **екзамен**

Рівень, шкала ECTS, оцінка	Теоретична підготовка	Практичні уміння й навички
1	2	3
Високий, Відмінно (5) 90-100 б.	Відповідь студента відзначається повнотою і вичерпністю викладу матеріалу, що становить зміст курсу. Така відповідь повинна ґрунтуватись на знаннях різних поглядів учених на обговорювану лінгвістичну проблему. При цьому студент уміє висловити й мотивувати власне бачення аналізованих питань мовознавства, покликаючись на думки учених-мовознавців; з'ясувати зміст основних положень вітчизняних та зарубіжних мовознавчих напрямів. Студент знає повний обсяг запропонованого в курсі матеріалу (з теорії та історії мовознавства). Він опрацював рекомендовану до курсу наукову літературу й теми, відведені на самостійне вивчення. Відповідь його логічна, зв'язана, послідовна й аргументована. Теоретичні положення підкріплюються конкретними прикладами.	Під час виконання контрольних робіт студент дотримується всіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати. Студент може застосувати свої теоретичні знання на практиці (напр., при фонетичному, морфологічному і синтаксичному аналізах та ін.).
Вище середнього, середній; Добре (4) 74- 89 б.	Відповідь студента повна й аргументована, що спирається на знання різних поглядів на обговорювану лінгвістичну проблему. Студент знає весь обсяг запропонованого в курсі матеріалу, проте помиляється у непринципових моментах при викладі теорії чи окремих концепцій мовознавчих напрямів. Він ознайомився і знає основну рекомендовану літературу до курсу та вивчив теми, винесені на самостійне опрацювання. Відповідь його логічна, викладена правильною літературною мовою.	Під час виконання контрольних робіт студент виконує роботу в повному обсязі й робить правильні висновки.
Достатній, Задовільно (3) 60-73 б.	Відповідь студента є неповною і не достатньо аргументованою. Студент виконав завдання, що пропонуються на самостійне опрацювання лише частково. Він знає значну частину матеріалу,	Під час виконання контрольних робіт студент виконує роботу за зразком (інструкцією), але з

	запропонованого в курсі, але ці знання мають несистемний характер.	помилками; робить висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи
Початковий, Незадовільно (2, 1) 1-59 б.	У студента відсутні знання матеріалу з дисципліни. Студент частково відповідає на поставлені запитання, але сам не здатен викласти теоретичний матеріал і підкріпити його прикладами. Він не виконав вимоги програми, не опрацював матеріал, що пропонується на самостійне вивчення; необізнаний з рекомендованою літературою, у його мовленні часто трапляються граматичні помилки, відчувається брак достатнього словникового запасу.	Під час виконання контрольних робіт студент уміє користуватися окремими прикладами, але не може самостійно виконати роботу та зробити висновки

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: Академія, 2008.- 240с.(Альма-матер).
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. — К., 1991.
3. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: Навчальний посібник для студентів фыл. спец. вищ. навч. закладів. – К., «АртЕк». – 1996.- 224с.
4. Гайдаєнко І.В. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Загальне мовознавство»(Структуральні школи) . _ Херсон: ХДУ, 2003. – 43с.
5. Зеленько А.С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови: Посібник.–Вид.2-ге, перероблене.– Луганськ: Альма-матер, 2002.- 283с.
6. Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2ч./ Г.С.Кириченко, С.В.Кириченко, А.П.Супрун; за ред. А.П.Супрун. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008// Ч.І: Мова, її будова та функції в суспільстві. – 2008. – 168с.
7. Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2ч./ Г.С.Кириченко, С.В.Кириченко, А.П.Супрун; за ред. А.П.Супрун. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008// Ч.ІІ: Основні етапи розвитку науки про мову. – 2008. – 224с.
8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник.– К.: Видавничий центр "Академія", 1999. – 288с.
9. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 464 (Альма-матер)
10. Пентилюк М.І., Гайдаєнко І.В. Методичні розробки з курсу «Загальне мовознавство» (Лінгвістичні концепції Ф.де Соссюра. – Херсон: ХДУ, 2003.
11. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712с.
12. Селіванованова О.О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля –К, 2006
13. Семчинський С.В. Загальне мовознавство: Підручник для вузів .– К.: Вища школа, 1996.

Допоміжна

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної генології: Навчальний посібник. –К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 248с.(Альма-матер)
2. Бацевич Ф.С.Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344с. (Альма-матер).
3. Гайдаєнко І.В. Дистрибутивний аналіз як метод дескриптивної лінгвістики // Зб.наук.праць «Південний архів». Філологічні науки. – Вип. XXI. – Херсон. – ХДУ, 2003. – С. 130-133.
4. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984.
5. Жайворонок В.В. Мова і духовний розвиток народу // Мовознавство.– 1991.– № 3.
6. Кочерган М. Мовознавство на сучасному етапі // Дивослово. – 2003. – №5. – С. 24-29.
7. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология: – К.: Знання, 2004. – 326.
8. Мельничук О.С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови // Мовознавство.– 1991.– №3.
9. Попова З.Д., Стернин И.А Когнитивная лингвистика: учебное пособие/ З.Д.Попова, И.А.Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 414с. (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия)
10. Скідан Ольга когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": Збірник наукових праць. Випуск ІХ. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С.335-339.
11. Сосюр Ф. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324с.
12. Удовиченко Г.М. Загальні питання мовознавства.– К.: Вища школа, 2001.
13. Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: Мова. Культура. Влада/ Нац.акад.наук України. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. – К.: 2000. – 288с.
14. Яцук Катерина Фреймова модель як метод зіставлення та аналізу одиниць вторинної номінації// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": Збірник наукових праць. Випуск ІХ. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 345-347

10.Електронні ресурси

1. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Мовознавство>
2. <ftp://ftp.vblack.org.ua/other/Ukrayns'ka%20mova/Knigi/Pidruchniki/Zagal'ne%20movoznavstvo.%20M.Kochergan.doc>
3. <http://www.twirpx.com/file/232823/>
4. <http://samoylyk.net/pub/books/English/IYiP/kl/3.doc>
5. <http://mirknig.com/2012/01/04/zagalne-movoznavstvo.html>
6. <http://uareferats.com/index.php/book/details/249>
7. <http://litmisto.org.ua/?p=14994>
8. http://books.google.com/books/about/Загальне_мовознавств.html?id=OSXVAAAAMAAJ
9. <http://freelib.in.ua/load/78-1-0-631>
10. http://socgum.mdpu.org.ua/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=2603&Itemid=0
11. <http://www.com/search>